

Maaherrankellari, E 101

Inventointikertomus, kesä 1968

Helena Hoviniemi

MAAHERRANKELLARI, E 101

INVENTOINTIKERTOMUS

HELENA HOVINIEMI 1968

PORTAAT

Inventoinnin alkaessa 25.5.1968 oli käytävästä E 102 kellariin E 101 johtavista portaista jäljellä kaksi ehjää askelmaa ja kahdesta askelmasta muutama porraskivi. Portaiden ylimmät ja alimmat askelmat olivat hävinneet.

Ylimmän säilyneen askelman pinta oli tasolla +80.27. Sen leveys reunassa oli 124 cm, syvyys itäpäässä 59 cm, keskellä 50 cm ja länsipäässä 20 cm. Askelman päälyslaattana oli 98x55x17 cm:n kokoinen kivi. Sen reunoille ja alle oli murattu pienempiä kiviä niin että korkeudeksi tuli 34 cm. Seuraavan alemman askelman leveys tyvessä oli 105 cm ja reunassa 123 cm sekä syvyys itäpäässä 26 cm ja länsipäässä 28 cm. Askelman pinta muodostui kolmesta noin 30x10x15, 43x10x15 ja 40x10x12 cm:n kokoisesta laattakivistä. Askelman korkeus oli todennäköisesti noin 26 cm. Näiden kahden edellä mainitun säilyneen askelman alapuolella oli kahdesta muusta jäljellä neljä liuske kivivarvia, joista alin oli suoraan hiesun päällä ja sen alapinta oli tasolla +79.22. Portaista säilyneet askelmat olivat liitteessä seiniin. Askelmien muuraamiseen käytetty laasti oli samaa kuin pohjoisseinän muurauslaasti. Se sisälsi hienon hiedan ja pienten kivien lisäksi huomattavan runsaasti kalkkia. Porraskivien välissä oli käytetty laastia 2-4 cm:n paksuudelta.

POHJOISSEINÄ

Seinä oli murattu suoraan hiesun ja saven sekaisen luonnonmaan päälle ilman laastipohjaa. Pohjoisseinän itä- ja länsinurkasta alkoi kattoholvauksen ruoteet. Läntinen holvinkanta ulottui 52 cm päähän luonnonmaasta, joka alkoi nurkassa tasosta +79.72. Pohjoisseinän alaosan

portaiden länsipuolella muodosti neljä vierekkäin asetettua suurehkoa kiveä (mitat: 25x18x?, 32x35x?, 30x49x?, 22x41x?) jotka olivat luonnonkiviä. Näiden yläpuolella oli vielä puolikerrosta (nurkasta aukkoon asti) luonnonkiviä. Sen päällä oleva seinä oli lohkotusta kivistä tai ainakin tasainen ulkopinta.

Suorakulmainen aukko pohjoisseinässä oli 89 cm (länsipielen länsilaita ja 96 cm länsipielen itälaita) ja 121 cm itäpielen länsilaita ja 137 cm itäpielen itälaita nurkasta itään mitaten. Aukon pohjakivi oli alimman kivivarvin päällä siten, että väliin jäi 3,5-4 cm laastikerros.

Aukon pohjana oli lappeelleen asetettu liuskekivi ja sivuina kyljelleen asetettuja liuskekiviä. Aukon pohjan alareuna on tasolla +79.58.

Oviaukko jakaa pohjoisseinän epäsymmetrisesti niin, että länsipuoli siitä tasossa +79.85 mitattuna on 189 cm ja itäpuoli 233 cm leveä.

Oviaukon sekä itä- että länsipielen alaosa on murtunut, niin ettei portaiden päättymistä voi kovin tarkasti paikallistaa.

Pohjoisseinän länsiosan alimmat kivet tulevat hieman ulos seinäpinnasta (muutama sentti). Itäisen osan alimmatkin kivet ovat liuskekiviä. Seinässä (koko pohj. seinä) on liuskekivien joukossa aina joku luonnonkivi. Tästä +79.87 alaspäin alkaa seinäkivet tulla ulos muusta seinäpinnasta, kuitenkin vain paikoitellen. Vasta noin tasosta +78.45 alaspäin näyttää olleen koko seinän itäosan pituudelta kivet muusta seinäpinnasta ulompana. (Näitä oli kolme varvia liuskekiviä). Oviaukon itäpielen alaosa oli sortunut ja itäpieleestä 85 cm itään oli alimpana luonnonmaan päällä 6-10 cm laastikerros.

Pohjoisseinän itäosa oli samoin liitteessä itäseinään. Itäosassa oli seinän alapinta tasossa +79.25-79.15. Kattoholvin kanta oli itänurkassa 76 cm muurin alapinnasta ylöspäin. Pohjoisseinän oviaukon itäpieli oli sortunut alaosaan 65 cm korkeudelta. Sortuman leveys noin 35-45 cm ja syvyys noin 20-38 cm. Pohjoisseinän länsipäässä oleva kattoholvi on tehty siten, että holvin ruodetta vasten on pieniä liuskekiviä ruoteen mukaisesti, mutta länsiseinän puolella liuskekivet puuttuvat.

ITÄSEINÄ

(kuvasta pohjoiseen)

Muurin alareuna pohjoisnurkassa on tasossa +79.15 ja siitä 50 cm etelään reuna laskee siten, että se on tasolla +79.10 ja nurkasta 70 cm etelään on muurin alapinta tasossa +78.75. Tässä muurin alapinta tekee lähes suorakulman ja laskee tasoon +78.42. Seinän alimmat kivivarvit ovat lohkottuja kiviä ja ne ovat suoraan luonnonmaan päällä. Alin kivivarvi (noin tasossa +79.15-78.98) on hieman ulompana kuin muu seinäpinta.

Itäseinällä on oviaukko, jonka pohjoispieli on 161 cm:n päässä seinän pohjoisnurkasta ja eteläpieli 284 cm:n päässä pohjoisnurkasta. Oviaukkoon on johtanut huoneesta E 101 alaslaskeutuvat portaat ja käytävä joiden vuoksi aukon kummankin pielessä muuri laskeutuu pohjoispielessä noin 40-50 cm ja eteläpielessä ? muuta itäseinää alemmaksi. Portaat ovat laskeutuneet noin 90 cm muuta lattiatasoa alemmaksi. Portaiden alku oli noin 160-185 cm ovenpielistä länteen E 101:ssä. Portaiden muodostaman syvennyksen pohjoismuuri alkoi välittömästi oviaukon pohjoispielestä ja oli noin 73 cm leveä tyvestä (itäseinän vieressä) ja syvennyksen etelämuuri noin 98 cm. Etelämuuri alkoi 15-18 cm oviaukon eteläpielestä etelään. Kumpikin näistä porrassyvennyksen muureista olivat liitteessä itäseinään.

Portaiden pohjoissivun yläpinta oli itäseinän vieressä tasossa +79.22 ja eteläsivun yläreuna samoin +79.12. Portaiden kummankin sivun korkeus on 95 cm.

Portaiden eteläsivun eteläpuolella on muurin alitse johtava aukko, jonka pohjana on luonnonmaa. Aukon katon alapinta on tasossa +79.07 (pohj. pieli ja kekkus) - +79.04 (eteläpieli). Aukon suu on suorakulmainen ja sen sivut jatkuvat itään kohti suorasti kapenematta. Aukon katto on vaakasuorassa ja se muodostuu isoista kivistä, jotka samalla ovat (koko kyseisen osan itäseinää) alimmat. Aukolla ei ole erityisiä pieliä, vaan se on ikäänkuin puhkaistu suoraan seinään. Aukon korkeus pohjois-

pielessä 64 cm ja eteläpielellä 42 cm. Aukon leveys ylhäältä 98 cm ja alhaalta 112 cm. Aukko oli itäpäästä umpeenmuurattu. Syvyys aukon suulta umpeenmuuraukseen on noin 230 cm. Umpeenmuuraus harmaakiveä eikä se ollut liitteessä aukon kattoon.

Aukosta poistettu maa oli luonnonmaata (hiesu+savi), joukossa pari isohkoa kiveä eikä se ollut niin tiukaksi puserutunutta kuin muualla huoneen lattialla: yllä lepäävä muuri ei ollut maan varassa vaan aukon kattokivet kantoivat muuria. Aukon eteläpielen kohdalta etelään päin alkaa muurin alapinta kaartua alas.

Itäseinä on lähes suorakulmaisesti (90 ast.) liitteessä pohjoisseinään, mutta eteläseinänyli 90 ast kulma: kulmaon terävämpi tasoon +79.20 asti, josta alaspäin se pyöristyy huomattavasti.

Itäseinä on liitteessä eteläseinään (alaosassa näkyy selvemmin). Itä- ja eteläseinän nurkassa muuri päättyy tasoon +78.20. Matka aukon pohjoispäästä etelänurkkaan on 277 cm ja eteläpäästä 167 cm (tasossa +79.00).

ETELÄSEINÄ

A. Kaakkoisseinä

Muurin alapintaa ei saatu kaivauksissa esille sillä se jatkuu noin tasoon +? asti. Kaivaukset lopetettiin huoneessa tasossa +77.25, josta alaspäin muuri vielä jatkui. Kaakkoisseinä on osa Eerikintornin muurista

B. Eteläseinä

Kaakkois- ja eteläseinä liittyvät toisiinsa melko loivassa kulmassa ja olivat keskenään muurausliitteessä. Eteläseinän itäpää loppuu n. tasoon +77.65 ja länsipää +77.70. Eteläseinän länsipää ei ole liitteessä länsiseinään. Eteläseinän länsipäästä on 67 cm ikkuna-aukon alareunaan länsipieleen ja 174 cm itäpielen alareunaan. (Kohti) suoraan alas itäpielestä samalla linjalla on seinän läpi menevän aukon itäreuna, joka on noin 160 cm päässä länsiseinästä. Aukon alareuna on tasossa +78.20. Aukon syvyys leveys on 27 cm ja korkeus 24 cm. Sekä pohjana että kattona on vaakatasossa olevat laattakivet. Aukossa ei ole erityisiä pieliä vaan se on puhkaistu suoraan seinään. Aukko jatkuu muurin sisässä suun-

nilleen saman mittaisena (suorakulmainen) ja kallistuu vähitellen alaspäin ja kääntyy länteen. Aukon ulostuloreikää ei ole muurin ulkosivulla nähtävissä, sillä kehämuurin eteen on ulkopuolella rakennettu uusi tukimuuri, jolloin ilmeisesti huoneessa F 101 ei tarvittu enää kyseessä olevaa viemäriaukkoa. Suunnilleen (viemäri)aukon korkeudelta alkavat muurissa olevat kivet olla suurempia pohjaa kohti kuin aukosta kattoon välillä.

LÄNSISEINÄ

Pylvästä etelään

Länsiseinässä on kaksi erilaista seinäpintaa. Alempi osa on muurattu melko suurista luonnonkivistä. Tämä alaosa ei ole liitteessä eteläseinään eikä länsiseinän pilariin vaan sen ja eteläseinän väliin jää noin 30 cm leveä rako ja pilarin ja seinän alaosan väliin noin 30-40 cm leveä rako.

Tasosta +79.06 ylöspäin seinä on muurattu lohkotuista kivistä ja seinäpinta on tasainen. Seinän yläosaan ei ole liitteessä eteläseinään mutta sen ja ko seinän väliin ei jää silti mitään rakoa. Sen sijaan seinän yläosa on liitteessä länsiseinän keskellä olevaan pilariin.

PILARI

Pilarin antura on rakennettu varveittain ladotuista luonnonkivistä. Antura on muuta pilarinpintaa ulompana, pohjois- ja eteläsivulla noin 20 cm ja itäsivulla noin 40 cm ulompana.. Antura ei ole missään liitteessä muuhun länsiseinään sen sijaan pilarin muu osa on seinään kokonaan liitteessä.

Antura päättyy ylhäällä tasoon +79.10, josta ylöspäin pilari on tasapintainen, lohkotuista kivistä tehty ja säännöllinen. Pilarin eteläsivun leveys(+79.10 ylöspäin) on 72-80 cm ja itäsivu 110-112 cm ja pohjois-sivu 72-80 cm. Pilari on suorakulmainen. Länsisivu on liitteessä länsiseinää vasten.

Länsiseinä, pilarista pohjoiseen

Seinä on kaksiosainen kuten eteläpuolikin. Alaosa on tehty luonnonkivistä. Se ei ole liitteessä pilariin vaan sen ja pilarin väliin jää 35-40 cm:n aukko. Pohjoisosassa seinän alaosa päättyy noin 30 cm ennen huoneen nurkkaa (jonne yläosa seinää jatkuu). Pohjoisseinällä ei samalla tasolla (kuin länsiseinän alaosa on) ole mitään vaan vain paljasta luonnonmaata.

Länsiseinän yläosa alkaa noin tasosta +79.25 eli samasta tasosta kuin pohjoisseinäkin. Länsiseinän yläosa on liitteessä pohjoisseinään. (ja pilariin).

HUOMIOITA

Länsiseinän yläosa on rakennettu samaan aikaan kuin pilarikin, jolloin kellarin länsiosa on muutettu uudelleenlaiseksi. Länsiseinän kaksi alaosa rakennettu samanaikaiseksi ja ilmeisesti samaan aikaan, sen sijaan on epävarmaa onko pilarin antura näiden kahden kanssa samanaikainen, sillä se on rakennettu selvistä harmaakivivarveista kun taas muut kaksi on ladottu sekaisin harmaakivistä.

Pohjois- ja eteläseinällä olevat seinän läpi menevät aukot ovat samalla linjalla. Etelämpänä oleva alempana ja kallistuen edelleen alas, pohjoinen aukko kallistuu huoneeseen päin (etelään) ja kääntyy hieman länteen syvemmällä muurissa.